

Vážení přátelé,

dostáváte do rukou říjnový buletín. Je trochu opožděný a zčásti opakovaný. Ano, první jsme vydali v říjnu 2020. Ten byl ale kvůli limitovanému počtu stran stručný, některá výročí nebyla komentována a některá ani uvedena. Tento je určitě bohatší.

I když pandemie se zčásti uvolnila, mohli jsme se už setkat, a dokonce i absolvovat dva zájezdy na Moravu, berte tento buletín jako odškodnění za různé zákazy a jako snahu obohatit naši činnost. Pokud tedy o nějaké obohacení jde

Začneme jako vždy kalendářiemi!

1.října 1756 Začala první velká bitva sedmileté války mezi Rakouskem a Pruskem. U severočeského města Lovosice pruský král Fridrich II. Velký zaútočil se svými zhruba 30 tisíci vojáky na 33 tisíc Rakušanů. Fridrich sice zvítězil, ale téměř nic nezískal. Válka pokračovala až do roku 1763.

1.října 1814 Zástupci vítězných mocností – Rakouska, Ruska a Pruska – se od uvedeného data dohadují na vídeňském kongresu, jak naložit s poraženým a internovaným Napoleonem a jak nově uspořádat Evropu. Rokují tak dlouho, až jejich záměry v červnu 1815 přeruší zpráva, že netvor – tedy Napoleon – z ostrova Elby unikl.

1.října 1863 Jednou z emancipačních snah českého obrozeneckého hnutí je i otevření první městské dívčí školy v Praze. Do školy ve Vodičkově ulici za poplatek 5 zlatých měsíčně nastoupilo 92 dívek, které „nejsou poukázány k tomu, aby si výživy hledaly prací svých rukou, ale aby vzdělatelně působily jen v kruhu své vlastní rodiny“. Politikové prostě chtějí jen osvícenější matky. Kromě domácích prací se učí počty, zeměpis, přírodopis, náboženství, češtinu, tři cizí jazyky, zpěv, hře na klavír a kreslení. Tělocvik je nepovinný.

1.října 1938 Po vzniku mnichovské dohody si i Polsko nárokovalo z našeho území a zaslalo nám ultimátum ve věci odstoupení Těšínska. To Československá vláda přijala v uvedený den. Poláci, kteří o toto území usilovali prakticky 20 let, Těšínsko pak obsadili 2.října, ale těšili se z něho jen do obsazení Německem a vzniku General gouvernementu 12.10.1939.

1.října 1938 Po odtržení Sudet a Těšínska svých nároků dosáhlo i Maďarsko. Z okleštěného Československa vznikla tzv „druhá republika“, jejíž oficiální název byl Česko-Slovenská republika. Samostatná byla jen zdánlivě a trvala jen 167 dní.

2.října 1349 Římský a český král Karel IV. vydal povolení ke zničení židovské čtvrti města Norimberk s předem zaručenou amnestií pro vykonavatele pogromu. Ke krveprolití skutečně došlo, o život přišlo 560 Židů. Ne všechna rozhodnutí Karla IV. byla „košer“ ...

2.října 1421 Když se Praha v r.1420 ocitla v ohrožení křižáky, vytvořený žatecko-lounský husitský svaz neváhal poslat bratřím ve víře na pomoc své zbrojné oddíly. Druhá křižácká výprava při tažení proti husitům tedy začala neprodyšným obklíčením Žatce. Žatečtí však byli připraveni, odráželi jeden útok za druhým. V táboře „papeženců“ vládla nervozita, vážlo zásobování a paniku završil požár v jejich ležení. A tak se museli s ostudou stáhnout – žatečtí zvítězili.

2.října 1933 Konrád Henlein vydal provolání k založení Sudetoněmecké vlastenecké fronty (SHF), což znamenalo začátek organizovaného odporu Němců proti suverenitě ČSR a otevřeného úsilí o přičlenění pohraničních oblastí k Německu.

3.října 1430 Zikmund Lucemburský vyhověl obyvatelům Chebu a dovolil jim vyhnat všechny Židy. Jenže netrvalo dlouho a chebští měšťané zjistili, že jejich pokladna je prázdná, a tak požádali Zikmunda, aby původní verdikt zrušil. Stalo se a někteří Židé se vrátili – A pak, že historie se neopakuje ...

3.října 1926 Na pražské Letné začíná fotbalové utkání mezi SK Slavií a maďarským týmem Hungaria. Průběh zápasu se má poprvé vysílat do éteru, jenže původně domluvený redaktor Radiojournalu nepřišel, a tak vůbec prvního přenosu v ČSR se ujal přítomný slavistický funkcionář Josef Laufer. Nu a z náhradníka se stala legenda sportovního mikrofonu.

3.října 1941 V jízdárně ruzyňských kasáren byl zastřelen generál Josef Balabán. Byl členem odbojové organizace Obrana národa a skupiny Tři králové. Zatčen byl jako mnoho dalších odbojářů na příkaz zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Balabán byl půl roku vězněn a ani po krutých výsleších gestapa nic neprozradil. Stanný soud jej odsoudil k smrti zastřelením.

4.října 1799 Narodil se Vincenz Priessnitz, zakladatel lázní v Jeseníku. Od mládí si všímal, jakou samoléčbu si volí raněná zvíř. Sám se vyléčil po těžkém zranění, když mu léčitelé nedávali žádnou naději, a to studenými obklady a vodou z místních pramenů. Voda, vzduch a cvičení dodnes slaví úspěchy při léčbě v těchto významných klimatických lázních.

4.října 1933 byla v ČSR zakázána fašistická strana NSDAP. Její předáci R. Jung a H. Krebs uprchli do Německa.

4.října 1950 Na dole Michálka ve Slezské Ostravě došlo k explozi metanu, při které zahynulo 36 horníků. Neštěstí zavinil brigádník, který přes výslovný zákaz kouřil ve vedlejší nepoužívané štolě.

5.října 1305 V Brně se oženil český král Václav III. s dcerou těšínského vévody Violou. Václavovi současníci byli nejen překvapeni, ale spekulovali, proč k tomu došlo, zda to bylo pro krásu nevěsty nebo z politických důvodů. Protože sňatkem získal důležitého spojence v Polsku, ten druhý důvod to byl určitě.

5.října 1547 Ferdinand I. Habsburský přes všechny předvolební sliby směřuje k absolutismu. To se nelíbí panstvu ani radním a celá situace vyústí do otevřeného povstání šlechty i měst. Odpověď Ferdinanda přišla hned. Začala obnovením platnosti tzv Svatojakubského mandátu z r.1508, který nařizuje likvidaci protestantské jednoty bratrské.

5.října 1842 V nově otevřeném Měšťanském pivovaru v Plzni začali vařit pivo. Původně to mělo být pivo bavorského typu, ale spojením místní vody, žateckého chmele a specifické přípravy sladu vzniklo pivo jiné chuti i vůně. Bylo tak dobré, že se proslavilo po celém světě.

5.(-16.) října 1925 Proběhla mezinárodní konference v Locarnu za účasti V. Británie, Francie, Německa, Itálie, Belgie, ČSR a Polska, na které byl uzavřen tzv rýnský garanční pakt, zaručující neměnnost německé hranice na západě. Německé východní hranice garantovány nebyly.

5.října 1936 Narodil se Václav Havel, devátý československý prezident (ve funkci 1989 až 1992) a první prezident České republiky (1993 až 2003). Za „socialismu“ byl vůdčí osobností opozice. Jako prezident se zasloužil o zviditelnění Československa a později Česka na mezinárodní scéně. Opomenout nelze ani jeho literární činnost, především divadelní. Jelikož jde o osobnost obecně známou a téměř současnou, nepokládáme za nutné uvádět podrobnější komentář.

5.října 1938 Prezident Edvard Beneš abdikoval na svoji funkci. V projevu řekl: *Jednou všechny bude soudit historie a rozhodne spravedlivě ... Oběti, které byly od nás tak důrazně žádány, jsou neúměrné, nejsou spravedlivé ...* Dne 22.října opustil ČSR. Odešel do Londýna, kde jako hlava prozatímního státního zřízení pak spolupracoval s exilovou vládou.

6.října 1915 Začala německo-rakouská ofenzíva proti Srbsku. Sarajevský atentát jako příčina začátku 1.světové války se po zapojení Německa, Turecka a Bulharska ukázal i jako roznětko pro nové uspořádání Evropy i světa vojenskou silou.

6.října 1923 Před 98 lety byly založeny Československé státní aerolinie (ČSA). Domovským letištěm se jim stalo letiště Praha-Kbely.

6.října 1938 Na základě tzv. Žilinské dohody nastoupilo Slovensko cestu k fašizaci a totalizaci politického života. Do čela autonomní vlády byl ustanoven Jozef Tiso.

6.října 1950 Po sérii výslechů a mučení byla pro domnělou špionáž a vlastizradu odsouzena část reprezentantů v hokeji: Došlo k tomu poté, co totalitní moc zrušila účast československé reprezentace na šampionátě v Londýně, kde jsme měli obhajovat zlato získané v předcházejícím roce ve Stockholmu. Záminkou pro zrušení účasti bylo, že někteří sportovní komentátoři nedostali britská vstupní víza. Tuto nepříznivou zprávu šla část reprezentantů „strávit“ do restaurace U Herclíků, kde pod vlivem lahodného moku nešetřili výroky, jež pro čs. vládu nebyly lichotivé. Rozsudek měl být výstrahou: desítku hokejistů čekala léta vězení a práce v uranových dolech. Až v roce 1955 jim prezident Zápotocký udělil milost. Rehabilitováni byli v roce 1968.

7.října 1847 Narodil se lékař a cestovatel Emil Holub. Už v dětství, které prožil v rodných Holicích a potom v Pátku u Loun, se zajímal o přírodu všeobecně a o tu africkou zvlášť. Později při studii medicíny stále věnoval pozornost „černému kontinentu“ (a hlavně příběhům Skota, který byl v Africe jako doma – Davida Livingstona). Možno jen litovat, že člověku tak pilnému zabránily nemoci i jiné okolnosti procestovat Afriku od severu k jihu; ale i tak jeho badatelská práce byla obdivuhodná. Ještě s „teplým“ lékařským diplomem za finanční pomoci Vojty Náprstka odjel do jižní Afriky, kde si jako lékař v diamantových dolech přivydělával na expedice, ze kterých odeslal mnoho exponátů do Náprstkova muzea. Své poznatky z první cesty sepsal v knize *Sedm let v jižní Africe*. Získal téměř 31 tisíc národopisných a přírodopisných exponátů. Jeho kniha byla rychle překládána do více jazyků jako přínos k poznávání Afriky. Na další výpravy si vydělával přednáškami, výstavami a mimo honorářů dostával i celou řadu příspěvků od mecenášů.

Druhá expedice byla provázena nepřízní osudu. V oblasti řeky Zambezi přišli o život tři ze šesti jeho domorodých průvodců, Holub zde ztratil četné zásoby, ale i sbírky a záznamy. V červenci 1887 dorazil do Kapského Města i se svou manželkou Růženu, která ho na této výpravě provázela. Z cesty vydal další knihu – *Druhá cesta po jižní Africe*. Obrovský úspěch měly jeho africké výstavy ve Vídni (56 tisíc návštěvníků) a v Praze (54 tisíc). Exponáty převáželi v 72 vagonech. Mnohé našly své místo v Náprstkově muzeu a v muzeu v Holicích, mnohými pohrdlo Národní muzeum, a tak je roztrpčený Holub rozdal.

Vedle příznivců měl cestovatel i odpůrce. K nim patřil například vídeňský publicista Otto Steesl. I když se Holub představoval jako Čech (byl rakouský občan), čeští novináři mu vyčítali neoprávněně jeho „rakušanství“ a povýšenectví vůči černochům. Vyčítky se objevují hlavně při beletristickém zpracování jeho života. V důsledku africké malárie, srdeční slabosti a také nepřejících pomluv zemřel již ve věku 55 let ve svém vídeňském bytě. Jeho oddaná manželka jej přežila o 56 roků, zemřela ve Vídni roku 1958.

Mimo zmíněných vlastních knih bylo o E. Holubovi vydáno mnoho odborných i životopisných knih, například B. Bauše – *Život a cesty dr. Emila Holuba*, E. Valenta – *Druhé housle*, F. Běhounek – *Na sever od Zambezi*, V. Lev – *Za velkým dobrodružstvím*, C. Votrubec – *Jihoafrické cesty E. Holuba*. Byl o něm natočen i film *Velké dobrodružství*. Ještě za života bylo o něm pochvalně psáno v odborných časopisech i v denním tisku. Tak anglické Timesy uvedly, že E. Holub vykonal „nejúplnější a nejpodrobnější výzkum Afriky“. Telegraficky ho oslovil (a podal mu symbolicky ruku) i Charles Darwin. Holubovy sbírky najdeme téměř ve všech evropských muzeích, ale i ve Philadelphii.

9.října 1410 Z dílny mistra Hanuše, jak praví pověst, vyšel v tento den staroměstský orloj, „v němž Slunce svůj pravý běh vykonává jako na obloze nebeské“. Že pražští radní dali Hanuše oslepit, aby nesestrojil další orloj, nemohlo splnit účel. Orloj totiž ve skutečnosti sestrojil mistr Mikuláš z Kadaně, a to asi za pomoci matematika a astronoma Jana Šindela.

9.října 1874 Ve švýcarském Bernu byla založena Světová poštovní unie. Způsobila revoluci v komunikaci mezi lidmi, nastala možnost dopisovat si s celým světem. 9.říjen je každoročně Světovým dnem pošty.

10.října 1780 Císař Josef II. zavítal do Terezína, aby zde slavnostně položil základní kámen pevnosti. Na stavbě terezínské pevnosti pracovalo deset let 14 tisíc dělníků. Pevnost slavnostně prohlásil za bojeschopnou generál Pellegrini v červnu 1790. Žel ne vždy byla pevnost využívána k obraně. V době 2. světové války ji Němci využívali jako gheto pro perzekuované Židy.

11.října 1424 Zemřel husitský vojevůdce. Při tažení na Moravu v ležení u Přibyslavi umírá Jan Žižka z Trocnova. Staré letopisy komentují tuto událost: „a jeho lid přijal jméno sirotci, jako by jim zemřel otec“. Vojevůdci nebylo dáno padnout na poli válečném, doplatil na zanedbané léčení zánehtu furunkulu (kožní onemocnění). Historik Piccolomini (budoucí papež) citoval Žižku: „Nikdy jsem vás nevedl na takové místo, odkudž byste se nevrátili jako vítězi. Vy jste se stali slavnými, já kvůli vám jsem pozbyl zraku a již v temnotách žiji.“

O Žižkově mládí toho moc nevíme. Jako chlapec ztratil při bitce levé oko. Stalo se to tehdy, kdy jeho rodina byla povýšena na zemanskou. Možná byl jejich dvorec přepaden, což se občas stávalo. Život Jana Žižky byl velmi pestrý, snažil se rozšířit své polnosti, příliš se mu ale nedařilo a spíše byl chudý jako kostelní myš. Po smrti své první ženy Kateřiny statek prodal a vstoupil do služeb bandy lapků, kterou vedl nějaký Matěj.

Při přepadení jednoho kupce, kterého okradli o zlato, Žižka podle svědectví svých společníků zabil člověka. Z toho je zřejmé, že banda byla nejen přichycena, ale i mučena, a hlavní aktéři byli popraveni. Žižka však musel mít vlivného přímluvce, Jana Sokola z Lamberka, který s Hynkem z Kunštátu (tomu říkali Suchý čert) loupežničili v Čechách i na Moravě, ale zároveň věrně sloužili Václavu IV. Ten na ně nedal dopustit a dal na jejich přímluvu za Jaška (Jana) Žižku, kterého znali. Českokobudějovičtí měšťané dostali od krále list, aby na potrestání Žižky zapomněli.

A Žižka se stal hned příslušníkem vojska Jana Sokola, který se svými 4 tisíci muži šel pomoci polskému králi Vladislavu II. Jagellonskému ke Grunwaldu do bitvy s Řádem německých rytířů. To se znelíbilo Zikmundovi a požádal bratra Václava IV, aby přikázal všem Čechům vrátit se zpět. Někteří již padli (i Jan Sokol), někteří zůstali a k těm, kteří se vrátili, patřil i Žižka. A jednooký Janek se stal členem ochranky na královském dvoře. Měl se asi dobře, protože časem koupil v Praze dva domy (Na příkopech a v dnešní Pařížské ulici), jeden z nich pro svou dceru (jejíž jméno neznáme. Víme jen, že její muž se v roce 1424 v bitvě u Malešova postavil proti svému tchánovi a padl.)

Po pražské defenestraci 1419 odešel, a spolu s ním houfy nespokojené chudiny, do jižních Čech, kde působil kněz Václav Koranda. A zde se stal Žižka přesvědčeným husitou, své bratry zásoboval materiálně, a tehdy poprvé mohl uplatnit svůj válečnický um. Na konci roku 1420 narazil na oddíl katolického pána Bohuslava ze Švamberka u Nekmíře. Poprvé v historii sestavil a použil vozovou hradbu a s její pomocí slavil triumf nad nepřítelem.

Když v Plzni, jednom z prvních měst s výraznou husitskou základnou, kde Jan Žižka se svými lidmi strávil zimu, začalo být husitům pod tlakem katolíků těсно, a Sezimovo Ústí, první husitské město, se dostalo do rukou tamějších katolíků, vydal se Žižka se svými věrnými Ústí osvobodit. Zde začala éra vítězných bitev husitů pod vedením Jana Žižky (Sudoměř, Praha-Vítkov a další).

Kde je základ Žižkových vojenských úspěchů? Byl učenlivý. Mnohé zkušenosti získal ve službách Jana Sokola, kde jako pronásledovaný lapkové museli vést „partyzánský“ způsob boje, čelit přesile a improvizovat. Jako velitel vyžadoval tvrdou kázeň. Už za drobnou krádež hrozil ztrátou hrdla.

Trestaly se hádky, šarvátky mezi mužstvem, neposlušnost, provozování hazardních her. Kázeň byla nesrovnatelně vyšší než v klasických feudálních armádách, jak uvádějí kronikáři, například Vavřinec z Březové. Největší tresty však hrozily těm, kteří porušovali „čtyři artikuly pražské“. Byla to sekta adamitů, odpadlíků od husitského učení. Adamité se uchýlili na hrad Přímětice (10 kilometrů od Tábora, bašty husitů), kam je Žižka pronásledoval a porazil. Ty, kteří nepadli v boji, nechal upálit na vrchu Klokoty na dohled od Tábora. Bylo jich přes padesát. To kritizoval i radikální husita Václav Koranda. Tehdejší Evropané ho za to nazývali „krvavý Herodes“. Roztrpčený Žižka odešel z Tábora do východních Čech.

Bitvy s křížáky jsou natolik známy – jak z dějepisu, tak z literatury (Jiráskovo Bratrstvo, Proti všem) – že nebudeme „nosit dříví do lesa“ a popisovat je zde. Ostatně toto kalendárium ani nemůže obsahovat vše, má jen připomenout ty nejdůležitější události českých dějin.

11.října 1938 Byla jmenována první autonomní vláda tzv. Podkarpatské Rusi. Z ČSR už toho mnoho nezůstalo.

11.října 1984 Básník Jaroslav Seifert obdržel Nobelovu cenu za literaturu. Kvůli chatrnému zdraví ji ve Stockholmu převzala jeho dcera. Protože byl častým kritikem režimu, média o tom vydala jen stručné zprávy. Seifert (1901-1986) se narodil v Praze na Žižkově v proletářské rodině. Litoval své rodiče a styděl se, že on může studovat, pěkně se oblékat, a oni žijí v bídě. Ve škole byl dlouho premiantem, ale na žižkovském gymnáziu se pod vlivem kamarádů dopustil několika prohřešků (falšování vysvědčení, fiktivní oběšení kamaráda a jeho záchrana), za což byli vyloučeni. Odešel do Brna, kde se v tamních kavárnách seznámil s opravdovými přáteli. Byli to redaktor deníku Rovnost básník František Halas a další, kteří mu nejen radili, ale i pomáhali existenčně (přednášky, články). Proto nebylo překvapením, že jej zavolal zpět do Prahy Karel Teige, nejen básník, ale i organizátor literátů. Zde se Seifert seznámil s S. K. Neumannem, A. Hoffmeisterem a dalšími umělci. S Teigem se vydali na cestu po Francii. Jejich tvůrčí dráhy se ale rozešly, jelikož Seifert odmítl přidat se k surrealistům.

V roce 1929 je vyloučen z literárně-uměleckého spolku Devětsil a v té době spolu s dalšími šesti spisovateli i z KSČ, protože protestovali proti její bolševizaci. V tomto období nezapřel v sobě „žičkováka“ – po nocích probdělých s kamarády se často vracel domů k manželce Marii značně unavený. Až musela přijet na návštěvu jeho máma, která jej jemně pokárala: „Na víno a na básničky, to tě holt užije.“ To asi pomohlo, jeho úlety s kamarády, ženami a vínem – jak vzpomíná jeho žena – přestaly. Světovou válku přežil v redakci Národní práce, ale Pražské povstání se pro něj mohlo stát osudným. Němci po ztrátě Masarykova nádraží obsadili blízký Národní dům, kde se Seifert zdržoval, a celé osazenstvo odvedli do karlínských kasáren s tím, že budou zastřeleni. Nakonec to dobře dopadlo, Němci je vyměnili za rukojmí, které měli čeští povstalci. Seifert přišel jen o hodinky, které mu německý voják stáhl z ruky.

Po válce Seifert jako všichni opěvoval sovětské osvoboditele, ale jen do té doby, než na něho přišlo udání, že „urážel sovětskou kulturu“. Ano, v jedné vinárně obhajoval francouzskou poezii před sovětskou. Doplatil na to zákazem vydávání vlastní tvorby. Smrt Stalina (1953) znamenala určité uvolnění. V roce 1956 se konal 2. sjezd Svazu československých spisovatelů, na kterém Seifert vystoupil s odvážným projevem – vyzýval ke spolupráci s umlčenými a neprávem uvězněnými spisovateli. A zase upadl v nemilost režimu. V tomto období ho již omezuje v pohybu choroba, lékař mu zakazuje alkohol, rodina ho přísně střeží. Přesto mezi prvými podepsal Chartu 77. Ke kulatým narozeninám mu bylo dovoleno vydat vzpomínkovou knihu Všecky krásy světa (cenzurovanou) a díky vlivu jeho přátel doma i v zahraničí dostal Nobelovu cenu za literaturu. Nevíme, kdo to okomentoval následovně: Svou obec jste proslavil více než Žižka, bez praku, zato krásným slovem. A svou pravdu vyřkla i Seifertova manželka: Měla jsem ji dostat i já, za svou trpělivost!

Ze Seifertova díla třeba vyzvednout sbírku *Maminka*, která je vyznáním lásky matce. Dále napsal *Město v slzách*, *Jaro sbohem*, *Zhasněte světla*, *Přilba hlíny*, *Halleyova kometa*, *Morový sloup*, *Býti* básníkem, *Poštovní holub*, *Na vlnách TSF* a další. Ne seznam, ale ukázka z díla, byť jen malá, básníka představí nejlíp. Snad i na vás zapůsobí první a závěrečný verš z básně *Kytička fialek* ze sbírky *Maminka*:

Podruhé nesmíš utrácet, prozrad' mi, kolípkak stála?

A těch pár maminciných vět znal jsem už téměř nazpaměť. Šetřila vždycky z mála.

Zvedám jí ruku. Je v ní chlad, prsty jsou přitisknuté k dlani.

Kytičku chci jí do nich dát, už naposledy tentokrát. A ještě se mi brání.

A ještě z jeho překrásné lyriky závěr básně *Ta*, které šeptáš do ucha, ze sbírky *Píseň o Viktorce*:

To já tu klečím na zemi a jsem tak šťastná ve tvém štěstí,

ovinuji tě pažemi jak břečťan věrnou ratolestí.

To já jsem šťasten ve tvém štěstí, když klečím u tě na zemi!

Ty, lásko, pozdravena buď, buď věčná, skutečností jsi-li.

A jsi-li snem, jen neprobuď mé oči, i když den je bílý.

Člověk je šťasten, třeba šílí, ty, lásko, pozdravena buď!

Ale musíme zpátky z výšin nebeských na zem.

12.října 1926 Byla jmenována nová, Švehlova vláda, tzv. vláda panské koalice, ze které byly vyloučeny reformistické socialistické strany a vstoupila do ní HSLS (Hlinkovci).

13.října 1943 Italská vláda vyhláší válku svému bývalému spojenci Německu. Prohitlerovský fašistický vůdce Mussolini však drží pod kontrolou severní část Apeninského poloostrova a německá armáda vytrvale brání tuto hranici. Postup Spojenců od jihu se tak zpomaluje a celá Itálie je osvobozena až v létě dalšího roku.

14.října 1890 Umírá revoluční básník Josef Václav Frič. Za své protirakouské aktivity si vysloužil vězení a následně i vyhoštění ze země na dlouhých 20 let. Jeho výzva „Z mrtvých těl nastavte barikády, z okovů svých meče vykovejte, křikem vdov prolomte vrahů řady a svůj pot horoucí na ně lejte!“ rakouské mocnářství určitě nenadchla. Deset let po návratu z vyhnanství umírá.

14.října 1918 Z podnětu Socialistické rady proběhla v Čechách generální stávková akce proti vývozu potravin a v některých místech byly pokusy vyhlásit republiku.

14.října 1945 Na zemských sjezdech delegátů bylo zvoleno Prozatímní národní shromáždění.

15.října 1290 Narodila se Anna Přemyslovna, dcera Václava II. a Guty Habsburské. Byla to další dcera, rok po narození dvojčat Václava a Anežky. Jméno Anna dostala po německých předcích, u přemyslovského rodu se dosud nevykytovalo.

15.října 1984 Zoltán Demján a Jozef Pšotka jako první Čechoslováci zdolali nejvyšší horu světa Mount Everest (8848). Kvůli orkánu se při sestupu dvojice rozdělila, osamocené Pšotka se potom zřítíl do propasti. Smrt našel mezi ledovci ...

16.října 1306 Novým českým králem se stává Rudolf Habsburský. Říkali mu „král kaše“ nebo „hokynář“. Rudolf na rozdíl od svých předchůdců žil velmi skromně a šetrně. Místo okázalých hostin si raději dopřál misku kaše! Kraloval však pouze jeden rok, zemřel při obléhání Horažďovic.

16.října 1868 Narodil se Václav Klement. Že vám to jméno nic neříká? Vydržte. Brzy po narození jeho matka umírá a macecha ho – mírně řečeno – zanedbává. Takže nadaný chlapec místo studií jde do učení. Posléze se stává knihkupcem v Mladé Boleslavi, ale zkrachuje. Spojuje s Václavem Laurinem a nejdřív provozují opravnu bicyklů, potom je z toho továrna na motocykly, nakonec i na automobily známé značky Laurin a Klement.

16.října 1968 Byla podepsána dohoda mezi tehdejší ČSSR a SSSR o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk u nás.

17.října 1888 Narodil se Jan Syrový, hrdina od Zborova. Legionář, který se podílel na vzniku ČSR. Během kritických mnichovských dní byl politiky na dva měsíce postaven do čela vlády nešťastné druhé republiky. Jako voják tuto úlohu přijal a následně 15.3.1939 jako ministr obrany musel vydat rozkaz, aby čs. armáda nekladla postupujícímu wehrmachtu odpor. Jeho vyjádření hovoří za všechno: „Prožívám nejtěžší chvíle svého života, neboť plním svůj nejbolestivější úkol, nad kterým lehčí by bylo zemřít.“ Za okupace se nijak politicky neangažoval, a přesto byl krátce po skončení války zatčen a později odsouzen na 20 let za vlastizradu. Zemřel v roce 1970.

17.října 1920 Narodil se Rudolf Hrušínský. Jako dítě cestoval a občas vystupoval s kočovnou společností své babičky Anny Budínské-Červíčkové. Kořeny jejich rodu sahají až k Josefu Kajetánu Tylovi. Od malička Rudolf toužil být hercem. Když se rodina přestěhovala do Prahy, na přání rodičů musel jít studovat na gymnázium; odtud ho však brzy vyhodili. A tak se od 15 let věnoval herectví. A jelikož skutečně oplýval hereckým talentem, během krátkého času se vypracoval až do činoherního souboru Národního divadla. Mladého Rudolfa brzy objevil i český film. Jedním z prvních, ve kterých hrál, byla slavná komedie Cesta do hlubin študákovy duše (1939). Během své kariéry hrál ve více než stovce většinou výborných filmů. Při zájezdu do Plané nad Lužnicí s přestavením Maryši potkal na koupališti svou osudovou lásku Evu Koubovou, které bylo jen 16 let. Pozval ji na představení a po krátké známosti byla v prosinci 1945 svatba. Eva k Rudolfovi přilnula i proto, že jako poloviční Židovka přišla v koncentračním táboře Osvětim o celou svoji rodinu. Již za necelý rok se jim narodil syn Rudolf a za dalších 9 let Jan. Oba synové pokračují v rodinné herecké tradici. Po druhé světové válce jeho kariéra pokračovala filmy Hostinec U kamenného stolu,

Poslušně hlásím, Dobrý voják Švejk a exceloval ve filmech Spalovač mrtvol a Vyšší princip. V sedmdesátých letech podepsal manifest Dva tisíce slov a ocitl se na černé listině. Dostal se do zoufalé situace, a to jej zřejmě donutilo podepsat Antichartu, čehož v budoucnu velmi litoval. K posledním filmům, ve kterých hrál, patří Dým bramborové natě, Obecná škola, Tři veteráni a nezapomenutelná Vesnička má středisková. Za svoji práci byl doma oceněn titulem zasloužilý umělec a národní umělec. Na filmovém festivalu v Sitges (Španělsko) získal stříbrnou medaili za vynikající herecký výkon v jeho asi nejlepším filmu Spalovač mrtvol (režie D. Klein, podle knižní předlohy Ladislava Fukse). V devadesátých letech se mu zhoršil zdravotní stav, prodělal postupně pět infarktů a na ten šestý bohužel v roce 1994 zemřel.

17.října 1937 Velká pardubická steeplechase je nejstarším, ale i nejnáročnějším dostihem kontinentální Evropy. Tradičně na ní mohli startovat jen muži, až v roce 1927 se na ni přihlásila žokejka Lata Brandisová. To pobouřilo mnoho jezdců, kteří podali oficiální protest. Ten ale československý Jockey klub po poradě s anglickým Královským Jockey Clubem zamítl. Lata tehdy skončila pátá. Nás ale zajímá rok 1937. V tom roce Lata Brandisová s klisnou Normou na Velké pardubické zvítězila. Triumf byl o to cennější, že přišel po několikaletých vítězstvích německých jezdců, navíc v období narůstajícího napětí mezi oběma národy.

18.října 1335 Umírá Eliška Rejčka, dcera polského krále Přemysla II. Velkopolského, druhá manželka Václava II, manželka českého krále Rudolfa Habsburského (viz 16.října 1306) a od roku 1315 životní družka českého šlechtice Jindřicha z Lipé. Je pochována v brněnské bazilice Nanebevzetí Panny Marie vedle milovaného Jindřicha, kterého přežila o šest let.

18.října 1356 Praha zažila své největší zemětřesení. Jeho epicentrum bylo nedaleko Basileje (Švýcarsko) a dosáhlo 7 stupňů Richterovy stupnice. Kronikáři nezaznamenali v Praze ztráty na životech, došlo zde jen k malým materiálním škodám. Horší to bylo v Basileji. Město bylo srovnáno se zemí a zahynulo mnoho lidí. Počty historikové neuvádějí.

18.října 1918 Ve Washingtonu vyhlásila prozatímní čs. vláda požadavek vytvoření nezávislého státu a demokratické a republikové zásady jeho ústavy.

18.října 1918 Národní výbor československý převzal moc a vydal zákon o zřízení samostatného čs. státu. Delegace Národního výboru a čs. svazu průmyslníků doprovázená finančníky zahájila v Ženevě jednání s dr. Benešem, ministrem zahraničních věcí zatímní čs. vlády, jíž předsedal T. G. Masaryk, o vytvoření a státoprávní podobě samostatného státu.

18.října 1927 Po šesti letech důchodu, kvůli neléčitelné rakovině, umírá profesor MUDr. Josef Thomayer, proslulý diagnostik. Pětasedmdesátiletý svobodný a bezdětný lékař všechen svůj majetek odkazuje Národní galerii, Národnímu muzeu, Ústřední matici školské. Jeho jméno nese známá pražská fakultní nemocnice.

18.října 1933 Za velké slávy byl v Praze otevřen Jiráskův most, spojující Smíchov s Novým Městem. Vzpomeneme jednu raritu: Do pilířů mostu byly umístěny bezešvé roury, které pro případ destrukce stačilo naplnit výbušninou. Za okupace němečtí vojáci z obavy před českými odbojáři dali roury zalít betonem.

19.října 925 Ostatky Ludmily, babičky knížete Václava, byly převezeny z Tetína do kostela sv. Jiří na Hradčanech, aby byly v blízkosti knížecího stolce v Praze. Ludmila se patrně už záhy těšila velké úctě jako světičky, i když svatořečena byla až ve 12.století. Matku Drahomíru, která nechala Ludmilu zavraždit, Václav z knížecího dvora vyhnal.

19.října 1847 Narodil se Vendelín Budil, který celý život zasvětil divadlu. Z ochotnického herce se vypracoval na profesionála, byl ředitelem divadla v Brně a Plzni, jeho vyobrazení v roli krále Leara visí v rodném domě W. Shakespeara. Je zakladatelem dynastie, k níž patří Jiřina a Evelyn Steimarovy, Jiří a Barbora Kodetovi, Anna Polívková a další.

19.října 1933 Německo po nástupu fašismu k moci opouští Společnost národů.

19.října 1954 V Paříži byly podepsány dohody o začlenění Německé spolkové republiky do NATO a Bruselského paktu. NSR získala právo na vlastní ozbrojené síly s výjimkou atomových, biologických, chemických a strategických zbraní.

20.října 1740 Umírá Karel VI. Novou vladařkou habsburské monarchie se stává Marie Terezie, jeho dcera. Jenže i přes platnou Pragmatickou sankci, zaručující vládu dědičky-ženy, se proti postaví okolní panovníci, hlavně pruský král Fridrich II, který si „vyvzdoruje“ Slezsko.

20.října 1860 Císař František Josef vydal Říjnový diplom, jímž se navždy zřekl absolutismu, vymezil pravomoci zákonodárných sborů a slíbil nové státoprávní uspořádání říše.

20.října 1960 V Praze na dnešním Výstavišti bylo otevřeno planetárium. O jeho stavbě se uvažovalo už za první republiky, ale došlo k ní až nyní. Stavba podle návrhu architekta Jaroslava Frágnera trvala dva roky.

21.října 1125 Zemřel kronikář Kosmas (narozený asi 1045), autor první historiografické kroniky o dějinách českých zemí. O něm víme jen to, co na sebe ve svém díle prozradil. Působil jako kanovník a později děkan svatovítské kapituly.

21.října 1435 Český zemský sněm si jednomyslně zvolil umírněného kališníka Jana Rokycanu za pražského arcibiskupa. Ačkoliv Zikmund Lucemburský slíbil, že bude v Římě za něj orodovat, po nástupu na trůn na slib zapomněl. A bez papeže se Rokycana, byť umírněný, arcibiskupem nestal.

21.října 1938 Hitler vydal směrnicí k likvidaci „Rest-Tschechei“ (vulgárně řečeno zbytku Česka), která byla 17.12. doplněna upřesněním charakteru akce a způsobu jejího provedení.

22.října 1915 Zástupci Slovenské ligy a Českého národního sdružení v Clevelandu uzavřeli dohodu o společném postupu, v níž žádali samostatnost a spojení slovenského a českého národa ve federativním státním svazku.

22.října 1936 Byl ustanoven Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, který organizoval hmotnou a morální podporu španělským republikánům v boji proti generálu Francovi.

23.října 1526 Necelé tři měsíce poté, co se bezdětný český král Ludvík Jagellonský utopil v bažinách u Moháče po prohrané bitvě s Turky, nastupuje na trůn arcivévoda Ferdinand z rodu Habsburků. Český sněm měl na vybranou mezi ním a polským králem Zikmundem I. Starým. Třeba poznamenat, že Habsburkové v tom čase neměli o nic víc majetku než nejbohatší české šlechtické rody. Protože však Habsburkové v posledních desetiletích nabírali na síle a Čechům toho naslibovali dost a dost, uchýlili se Češi pod křídla **jejich**. A také díky „imidži“ Habsburků, kteří měli v rodě už několik římských císařů, a díky výhodným sňatkům se usadili i na španělském trůně; což při zlatě, které se začalo vozit z Nového světa, byla jistě pro Čechy habsburská volba lákadlem. Jak to dopadlo, víme. Význam Čech v tomto státním kolosu klesal, sliby například o náboženské toleranci se nedodržovaly, a proto tato volba a partnerství dostala časem podobu područí a trvala čtyři století.

23.října 1889 Narodil se Antonín Bořek-Dohalský ze starobylého rodu Bořků z Dohalic. V roce 1938 podepsal jako katolický duchovní prohlášení české a moravské šlechty o věrnosti republice a zapojil se potom i do odboje. Byl zatčen gestapem a zemřel mučednickou smrtí v Osvětimi.

23.října 1929 Český konstruktér František Janeček představuje na Pražském autosalonu svůj první motocykl – Jawa 500. Je těžký a drahý a až jeho nástupce Jawa 175 je nejen úspěšný, ale odstartuje slávu této značky a rozvoj motocyklového průmyslu.

24.října 1648 Představitelé Svaté říše římské, Francie, Španělska, Nizozemí a Švédska podepsali mírovou dohodu – Vestfálský mír. Tím skončily dva velké a vleklé válečné konflikty: třicetiletá

válka a osmdesátiletá válka (Nizozemská válka za nezávislost). Tyto země se zavázaly nenarušovat územní práva zúčastněných zemí, nevměšovat se do jejich vnitřních záležitostí a zachovávat jejich svrchovanost. Tím mělo skončit válečné drancování, vraždění a nemoci, kterým podlehl třetina obyvatelstva Evropy.

24.října 1925 Milada Paulová se stala první ženou s titulem docentky v ČSR. Tato historička se specializovala na byzantologii.

24.října 1929 Byl to čtvrtek, který se od té doby nazývá „černý“. Po krachu na Newyorské burze začala a v následujících letech pokračovala Velká hospodářská krize, která zasáhla celý svět, tedy i ČSR. Během jediného dne ztráta na akciovém trhu činila více než jedenáct miliard dolarů!

24.října 1942 Kvůli podezření ze spolupráce s parašutisty, kteří uskutečnili atentát na Heydricha (akce Kubiš), bylo pozatýkáno 135 žen a 127 mužů a odsouzeno k trestu smrti. Poprava byla vykonána v tento den v koncentračním táboře Mauthausen. V souvislosti a atentátem zaplatilo životem celkem 294 vlastenců.

24.října 1978 Do kosmu vzlétla československá družice. Z kosmodromu Pleseck (Rusko) vynesla sovětská raketa Kosmos v rámci programu Interkosmos čs. družici Magion, velkou asi jako krabice od bot. Byla ale svou vědeckou úrovní schopna plnit úkoly jako zkoumání magnosféry a ionosféry, tedy obalu naší planety. Byl to ryze československý vynález vědců z Ústavu fyziky Akademie věd v Praze.

24.října 1983 Vyšlo prohlášení o rozmístění sovětských raket na území ČSSR jako odpověď na rozmístění raket středního doletu a nosičů jaderných zbraní na území západoevropských států.

25.října 1261 Přemysl Otakar II. se oženil s vnučkou Bély IV. Kunhutou Uherskou. Byl to další politický sňatek. Přemysl se jím stal spojencem uherského krále a doufal, že si zajistí legitimního dědice trůnu. Toho se dočkal, ale až po deseti letech.

25.října 1918 Svůj život dobrovolně ukončil plukovník Jiří Švec, zakládající člen České družiny (jádra čs. legií v Rusku). Slávu si získal v bitvě u Zborova (1912), ale i u Kazaně, Penzy nebo Samary. U Buzuluky část jeho vojáků odmítla zaútočit na bolševické oddíly, což Jiří Švec pokládal za svou velitelskou prohru. Jeho sebevražda vojáky šokovala, nakonec rozkaz splnili a bolševickou převahu vytlačili. Plukovník Švec kromě dopisu na rozloučenou zanechal vojenský deník, který vyšel po 1. světové válce několikrát knižně.

25.října 1948 Byl přijat zákon č.247/48 Sb., podle kterého může být československý občan poslán až na dva roky do tábora nucených prací v uranových dolech apod. bez soudního řízení, pouze na základě podezření. Za provinění se považuje styk s cizinou nebo cizinec v rodině, vyjádření nesouhlasu s komunistickým zřízením či se znárodněním majetku atd.

26.října 1765 Na svět přichází Jakub Jan Ryba (zemřel 1815), učitel a skladatel, který složil symbol českých vánoc mši Hej mistře. Jeho úspěch však doprovází i zášť. K ústrkům a pronásledování se přidává těžká nemoc, což nešťastný Ryba neunesl a podřezal si tepny.

27.října 1108 Český kníže Svatopluk vydává příkaz k vyvraždění Vršovců. Kosmas ve své kronice píše: „Všem nám odporný rode a Bohu protivné plémě, ničemní synové Vršovců, našeho rodu nepřátelé“, tak Svatopluk zvolal na bránící se Vršovce. Napadení nepřežilo údajně na tři tisíce členů mocného českého rodu.

27.října 1944 Německé jednotky obsadily Banskou Bystricu a předsednictvo SNR vydalo nařízení o přechodu na partyzánský způsob boje a k odchodu do hor.

27.října 1968 Národní shromáždění vydalo zákon o čs. federaci a zákon o postavení národností v ČSSR.

28.října 1424 Husité vtrhli do Mohelnice, nikoho a nic nešetříce. Město vypálili, hradby pobořili a více než sedm set zdejších obyvatel pobili. Stalo se to 17 dní po smrti jejich vojevůdce Jana Žižky.

28.října 1453 Ladislav Pohrobek, čtvrtý potomek Albrechta II. Habsburského, který se narodil 4 měsíce po otcově smrti, byl korunován ve svých třinácti letech českým králem. Mimo přívlastku pohrobek mu říkali i král dítě. O korunu nemusel nijak usilovat, protože o rozvrácené a rozkradené království nikdo nestál.

28.října 1918 Končí první světová válka a na troskách Rakousko-Uherska vznikají nové státy. ČSR je mezi prvními a vzniká vlastně omylem. Poražená monarchie počítala s uznáním autonomie, nikoliv s nezávislostí. Češi to však vyřešili po svém. Především to byl jednotný postup tří základních pilířů – diplomatického (Pittsburská dohoda, Clevelandská dohoda, Tříkrálová deklarace atd), domácího národně osvobozovacího boje (generální stávka, manifestace v Praze, L. Mikuláši, manifestační přísaha v Obecním domě v Praze atd), a vojenského (vzpouza vojáků v Rumburku, Boce Kotorské, Kragujevac, a hlavně vytvoření čs. legií na všech frontách, tedy v Rusku, Itálii a Francii). Po vyhlášení prozatímní čs. vlády ve Washingtonu Národní výbor Československý dne 28.10. převzal moc a vydal zákon o zřízení samostatného československého státu. V Ženevě zároveň začala jednání delegace NV ČSR s dr. Benešem, ministrem zahraničních věcí a T. G. Masarykem, který prozatímní vládě předsedal. Třeba připomenout úlohu Martinské deklarace (viz 30.10.). Z prohlášení NV ČSR uvedeme jen několik vět: „*Lide československý, tvůj odvčký sen se stal skutkem ... Zřídila se republika nová, která však na tisíciletých kořenech historie českého národa může směle stavět ... Byli jsme před Rakouskem a budeme i po něm!*“

28.října 1939 V Praze a na mnoha dalších místech proběhly masové demonstrace proti nacistické okupaci.

29.října 1787 V Praze se konala světová premiéra Mozartovy opery Don Giovanni.

29.října 1923 Uskutečnil se první let Čs. aerolinií. Směřoval z Prahy do Bratislavy na letadle čs. výroby Aero 14 a prvním cestujícím byl novinář, redaktor Lidových novin Václav König.

30.října 1333 Do Čech se vrací Karel, syn Jana Lucemburského. Protože Jan pobývá často mimo české území, žádá česká šlechta Karla, aby se ujal správy zpusťosené země. Karel výzvu přijímá, vrací se do Čech a jeho první kroky směřují na hrob matky ve Zbraslavském klášteře. Za rok mu otec uděluje titul markrabě moravský.

30.října 1918 Shromáždění v Martině zvolilo Slovenskou národní radu a přijalo Martinskou deklaraci, kterou se přihlásilo k nově vzniklé republice.

31.října 1790 V Praze v Královské oboře se uskutečnil první let balonu s lidskou posádkou u nás.

31.října 1918 Umírá Egon Schiele, malíř úzce spjatý s Českým Krumlovem, rodištěm jeho matky, ve kterém sám často pobýval. Byl žákem známého malíře Gustava Klimta. Po Klimtově smrti se Egon stal vůdčí osobností vídeňských umělců. Tento představitel expresionismu si uznání veřejnosti dlouho neužil. Zemřel na španělskou chřipku ve věku 28 let.

Rozsah tohoto buletínu je tentokrát trochu nadměrný, asi se v říjnu stalo oproti jiným měsícům více významných nebo zajímavých událostí. I když za to nemůžeme, omlouváme se, a to hlavně proto, že ostatní rubriky tentokrát již nemůžeme zařadit (nové knihy, co možná nevíte, atd). Snad příště, když nějaké bude ...

(jn)

výbor Českého spolku Bratislava

Bratislava 20.října 2021